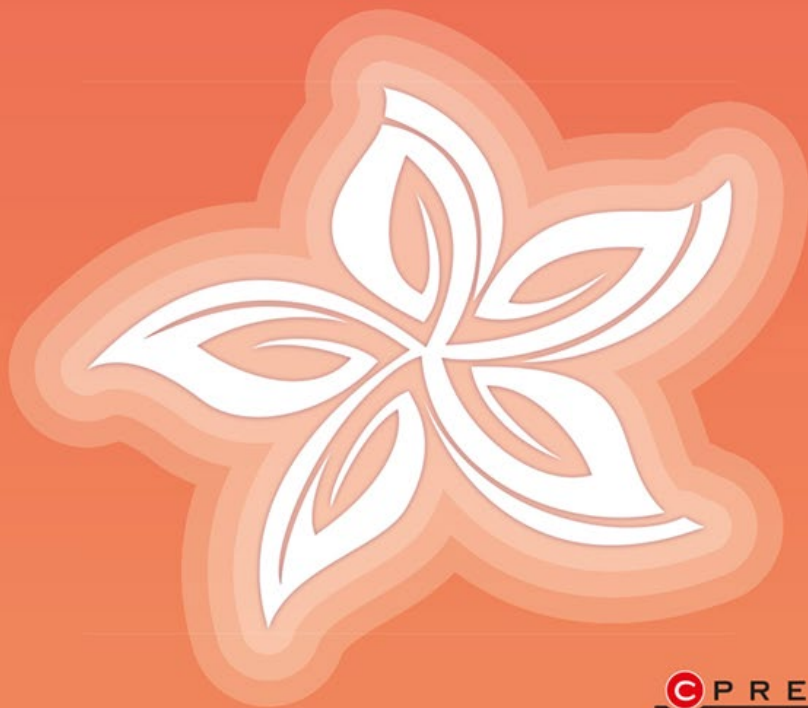

EVROPSKÝ BESTSELLER
OD PROSLULÉHO TERAPEUTA!

**RUEDIGER
DAHLKE**

NEMOC JAKO ŘEČ DUŠE

VÝZNAM A NADĚJE CHOROBOPISŮ

 PRESS

Nemoc jako řeč duše

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Ruediger Dahlke
Nemoc jako řeč duše – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Ruediger Dahlke

NEMOC JAKO ŘEČ DUŠE

PRO MARGIT

*Cennými podněty a korekcemi se na knize podíleli: Angela Stargalla, Alexandra Steinbeins,
dr. Helmut Oberhofer, dr. Felix Reimer, dr. Ueli Egli, dr. Erwin Stross a moje matka.
Všem upřímně děkuji.*

Obsah

Úvod	7
------------	---

ČÁST I.

I. Úvod do poselství chorobopisů: K filozofii jejich významu	11
--	----

1. Interpretace a hodnocení – 2. Vlastní slepota a projekce – 3. Zhodnocení symptomů – 4. Přesunutí symptomů dvěma směry – 5. Forma a obsah – 6. Homeopatie – 7. Hra příčin – 8. Analogie a symbolika – 9. Formativní pole

II. Nemoc a rituál.	24
--------------------------	----

1. Rituály v naší společnosti – 2. Přechodové rituály – 3. Rituály moderní medicíny – 4. Rituály staré medicíny – 5. Nemoc a vzor – 6. Vertikálně orientované myšlení a prapůvodní principy – 7. Nemoc jako rituál

III. Praktické odkazy ke zpracování chorobopisů	38
---	----

1. Naše slovní zásoba – 2. Mýty a pohádky – 3. Cesta k poznání přes protipól

IV. Shrnutí	41
-------------------	----

1. Východiska – 2. Směřování a základní otázky – 3. Nemoc jako šance

ČÁST II.

I. Schéma hlavy až paty	45
-------------------------------	----

II. Rakovina	49
--------------------	----

1. Obraz rakoviny v naší době – 2. Rakovina na buněčné úrovni – 3. Vznik rakoviny – 4. Významové roviny rakovinného procesu – 5. Vývojové fáze chorobopisu – 6. Regrese a religiozita – 7. Rakovina jako karikatura naší skutečnosti – 8. Rakovina a obrana – 9. Rakovina na sociální úrovni – 10. (Vy)řešení problému s rakovinou – 11. Terapeutické metody

III. Hlava	67
------------------	----

1. Vlasy – 2. Obličej

IV. Nervový systém.	108
--------------------------	-----

1. Od nervozity k nervovému zhroucení – 2. Otřes mozku – 3. Zánět mozkových blan neboli meningitida – 4. Neurologická onemocnění

V. Krk	139
1. Hrtan – 2. Štítná žláza	
VI. Páteř	155
1. Problémy s ploténkami – 2. Vybočení prvního krčního obratle – 3. Problémy s držení těla – 4. Hrb – 5. Skolióza neboli boční zakřivení páteře – 6. Příčné ochrnutí	
VII. Ramena	173
Problémy s rameny	
VIII. Paže	178
1. Problémy s pažemi – 2. Loketní kloub	
IX. Ruce	183
1. Dupuytrenova kontraktura (zakřivená ruka) – 2. Nehty	
X. Hrudník	189
1. Široký hrudní koš – 2. Zúžený hrudní koš – 3. „Chorobopis“ hrudníku – 4. Ženská hrud'	
XI. Břicho	200
1. Herpes zoster, pásový opar – 2. Kýly neboli hernie	
XII. Pánev	207
1. Herpes genitalis – 2. Prostata – problémy s předstojnou žlázou – 3. Kyčelní kloub	
XIII. Dolní končetiny	215
1. Kolenní kloub – poranění menisku – 2. Lýtka a křeče v nich – 3. Přetržení Achillovy šlachy	
XIV. Chodidla	221
1. Hlezenní kloub – 2. Kuří oka – 3. Mykózy nohou – 4. Bradavice na chodidlech	
XV. Problémy související se stářím	228
1. Stárnutí v naší době – 2. Moderní válka proti vzorci života – 3. Přejít a osteoporóza – 4. Krize středního věku – 5. Zlomenina krčku kosti stehenní – 6. Ženský knír neboli integrace opačného pólu – 7. Od stařecké dalekozrakosti po vráscitost – 8. Šedá barva – 9. Alzheimerova choroba	
Shrnutí	248
Poznámky	252
Publikační činnost Ruedigera Dahlkeho	258
O autorovi	261
Zajímavé adresy	261

Úvod

Deset let po vydání knihy *Nemoc jako cesta* nastal čas pro pokračování a rozšíření tematické oblasti, jíž se uvedený text zabývá. Skutečnost, že v knize popsaná koncepce naráz získala tak velkou odezvu – zpočátku zejména u zainteresovaných laiků, mezitím však stále více také v lékařských kruzích –, může být znamením rostoucí poptávky po porozumění nemocem, které by opět sjednotilo formu a obsah, tělo a duši.

Z reakcí pacientů, účastníků seminářů a čtenářů vysvítila potřeba dalších interpretací, zejména v případě chorobopisů, které nebyly pojednány v prvním svazku. Zmíněné výklady nyní v rozšířené formě předkládáme. Na základě mnohých podnětů nespočívá těžiště této knihy v množství chorobopisů. Mnohem spíše byly představeny takovým způsobem, aby lidé chorobou postižení dokázali rozpoznat směr, kterým je na sobě třeba dále pracovat.

Z prvního svazku také vyplynul záměr popsat průběžné kroky, z nichž se odvíjí výklad jednotlivých chorobopisů, názorněji a věnovat se rovněž „vertikálnímu myšlení“, které tvoří základní kámen interpretací. V poradenské praxi se také osvědčilo jako přínosné neosvětlovat chorobopis jen prostřednictvím zvláště silných reflektorů namířených na hlubokou podstatu problému, nýbrž také jej nahlížet z různých stran. Výkladem mnoha jednotlivých symptomů a nálezu jediného chorobopisu může sice utrpět čtenářský vkus, další práce lidí, kteří jsou danou chorobou postižení, však bude plodnější a důslednější. Z tohoto důvodu také mezitím vzniklo množství sešitů řady „Zdraví“, které pojednávají velké tematické celky jako srdeční, oběhové, trávicí problémy či potíže s hmotností tak podrobně, že umožňují jak prohloubenou konfrontaci s vlastními chorobopisy, tak studium výkladu. Zmíněné tematické okruhy jsou také zohledněny v dodatkové části tohoto svazku, podobně jako tomu bylo s chorobopisy v díle předchozím. Cílem rejstříku, který překračuje rozsah práce, pak bylo shromáždit hlavní hesla, která se k pojednaným tematickým okruhům vážou, na jednom místě.

Ve prospěch lepšího osvětlení pojednaných chorobopisů jsme rezignovali na jejich členění podle medicínských funkčních okruhů ve prospěch členění podle schématu „hlava až nohy“. Výjimku představují pouze tematické okruhy týkající se rakoviny a problémů spojených se stářím, které byly zařazeny na začátek, respektive na konec knihy. Bylo proto možné zařadit vždy k popisům jednotlivých chorobopisů obsírný úvod, který se netýká pouze symboliky postiženého orgánu, ale také celé příslušné oblasti těla.

Při psychoterapeutické práci s uvedenou koncepcí vyplynula na jedné straně potřeba rozšíření některých jeho bodů, na druhé straně pak nutnost určitých korekcí. Tak jsme například v prvním svazku při navrhování svobodných řešení komplikací občas opouštěli podstatu homeopatické metody. To se stalo i ve chvíli, kdy jsme pacientům s nízkým krevním tlakem doporučili jednat ofenzivněji a ukázat vlastní sílu. Ve skutečnosti však šlo také v uvedeném případě především o to, aby pacienti nahlédli zejména přínos symptomu, aby se tedy naučili akceptovat svoji slabost a cvičili se v pokoře a odevzdanosti. Cesta k opačnému pólu může být smysluplná jen tehdy, když bude vyplývat z řešení konkrétního úkolu. Z odevzdanosti a pokory časem vyroste síla, jež ovšem není prvořadým cílem.

Abychom uvedenou stěžejní metodu poněkud více objasnili, věnujeme homeopatickému myšlení vlastní oddíl. Vedle základní koncepce, kterou lze shrnout slovy „nemoc přináší poctivost“, je v tomto svazku stále znovu zohledňováno také motto „nemoc ukazuje úkoly“. Otázky navazující na každou kapitolu pak cílí jak na pacientovu osvobozenou oblast, tak na oblast dosud nesvobodnou.

Kapitola „Úvod do poselství chorobopisů: K filozofii jejich významu“ představuje pouhé shrnutí základních teoretických předpokladů. Zvláštní pozornost přitom věnujeme oněm bodům, které podle našich zkušeností vedly k častým nedorozuměním. Obecná část knihy *Nemoc jako cesta* je zde pouze inspirací, nikoli podkladem k opakování už řečeného. Úvod k tomuto novému svazku je zčásti ovlivněn reakcemi čtenářů na svazek první a na jeho existenci do určité míry navazuje. Zásadní témata jako „polarita a jednota“, „dobro a zlo“ či „stín“ jsou zde pouze naznačena, aby se mohla stát podkladem dalekosáhlejších koncepcí, jakými jsou například formativní pole či rituály.

Velkým tematickým okruhům, jako je srdce, ledviny nebo játra, které jsme pojednali buď v prvním svazku, nebo v sešitech řady „Zdraví“, se zde již znovu nevěnujeme; v dodatku však odkazujeme na příslušná místa v textech. Pokud je v knize zmíněný chorobopis pojednán na jiném jejím místě podrobněji, upozorňujeme na uvedenou skutečnost hvězdičkou*.

Ovšemže bylo nutné pojmut celé téma rakoviny ve vztahu k jejímu typu, který postihuje ženy nejčastěji, tedy k rakovině prsu*, ještě jednou a také jej podstatně rozšířit. Původně, v prvním svazku, plnila odpovídající kapitola funkci závěrečného slova, což se pro mnohé pacienty a pacientky ukázalo jako matoucí. Přílišný důraz zde byl totiž kladen na v pořadí až druhý krok učebního úkolu, na lásku, zatímco nutný první krok, totiž boj, kapitola zcela opomíjela.

Na závěr mi ještě nezbyvá než projevit lítost nad skutečností, že se Thorwald Dethlefsen, který se o realizaci tohoto záměru rozhodujícím způsobem zasloužil, definitivně stáhl z veřejného života a již se nepodílel na pokračování naší společně zahájené práce.

Část I.

I. Úvod do poselství chorobopisů: K filozofii jejich významu

1. Interpretace a hodnocení

Název knihy *Nemoc jako cesta* vedl ke vzniku některých nedorozumění. Přitom je míněn jako veskrze doslovný, bez jakéhokoli hodnocení. Nemoc představuje schůdnou cestu, která sama o sobě není ani dobrá, ani špatná. Její kvalita závisí výlučně na tom, kdo po ní kráčí. Společně s celou řadou pacientů jsem mohl prožít, jak se vědomě vydali cestou nemoci, aby nakonec konstatovali, že se pro ně stala „jejich nadváha“, „jejich infarkt“ nebo dokonce „jejich rakovina“ velkou příležitostí. U svaté Terezie z Ávily musíme dnes přijmout skutečnost, že ji na její pozdější cestu přivedl právě infarkt. O Hildegardě z Bingenu zase víme, jak úzce její vize souvisely s migrénou. Obě zmíněné vynikající ženy přijaly zcela nepokryté poselství skryté v jejich chorobopisech a dokázaly je příkladným způsobem přenést do svého života. Také motto titulu *Nemoc jako cesta* je stejné: Učit se a růst pomocí vlastních symptomů.

Velké nedorozumění představuje situace, kdy se uvedený koncept a filozofie, kterou je podložen, zneužívá k hodnocení. Ezoterika nemá nic společného zejména s distribucí viny, neboť – jak jsme podrobně vyložili v prvním svazku – vychází z předpokladu, že každý člověk je vinen už ze zásady, protože žije v odloučení od jednoty. Provinění není otázkou malých či velkých chyb v běžném každodenním životě, ale otázkou zásadní. Lidská prachovina spočívá v opuštění rajske jednoty. Život v našem světě protikladů je *nutně* plný chyb a slouží ke znovunalezení cesty k jednotě. Každá *chyba* a každý chorobopis ozřejmují elementy chybějící k dokonalosti, čímž se zároveň stávají příležitostmi k dalšímu vývoji.

Zneužívat výkladu nemocí k hodnocení druhých lidí představuje nedorozumění hned v mnoha ohledech. K distribuci viny předně vůbec nevzniká důvod, protože prapůvodní vina byla už dávno rozdělena, aniž by k tomu bylo zapotřebí spolupráce člověka. Stejně dobře bychom mohli postiženému k jeho chorobě gratulovat kvůli možnostem dalšího vývoje a učení, které se v ní ukrývají. Takřeceni „primitivové“ jsou v uvedeném ohledu před námi, protože dovedou ocenit symptomy nemoci jako zásah osudu do svého života a ochotně je přijímají jako ověřovací zkoušky. V mnoha kmenech touží začínající šaman po předělání zasněvacujících chorob, která by jej uvedla do oblasti nových zkušeností. Někdy se zmíněná myšlenka sleduje tak důsledně, že léčitel smí ošetřit pouze příznaky, které již sám prožil na vlastním těle i duši. Uvedený postoj je nezbytný – léčitel je vnímán jako duchovní průvodce po vnitřních světech a po každém průvodci konečně chceme, aby již znal zemi, kterou nás provází.

V našem prostředí se uvedená myšlenka objevuje zatím pouze v názacích. V němčině například vyjadřuje slovo „osud“ (das Schicksal) „zdrávnou záchranu“ (das geschickte Heil). Stejně tak by bylo možno odkázat na zkoušky léčiv u homeopatů. Lékař se dobrovolně vydává do zkušenostního

prostoru nemoci, aby se zde seznámil s rámcem fungování svého léčebného prostředku. A od psychoterapeuta konečně také právem očekáváme, že vydatně zcestoval území vlastní i kolektivní duše, takže ví, kam své pacienty provází.

Nemá nejmenší smysl předhazovat pacientovi zásadní a nás všechny spojující skutečnost onemocnění jakožto obtížné období učení s odpovídajícími příležitostmi k osobnímu růstu. Podobný postup nemá nic společného s koncepcí „nemoci jako cesty“, ale spíše s chutí někoho sekýrovat.

Kdo ze svého ukazováčku dělá zbraň a druhé „výkladem“ jejich chorobopisu obviňuje, případně vztahuje vinu na sebe sama, prozrazuje ostatně, že nepochopil podstatu přístupu. Zneužitím interpretace k obviňování podle hesla „Trpíš zácpou, protože jsi lakomec!“ odmítá samozvaný léčitel poznávat stínový charakter v každém symptomu nemoci. Stín nemá pro nemocného povahu něčeho, co by bylo možno definovat na vědomé úrovni. Tak dalece by obviněný stejně nedokázal výklad akceptovat. Kdyby totiž věděl, že je skrblivý, neměl by k zácpě nejmenší důvod. Existenci stínu není vhodné užívat jako výčitku. V případě zmíněného nejobtížnějšího tématu naší existence je naopak nutné postupovat se zvláštní opatrností. Nemocný potřebuje veškerou sílu a ze strany svého okolí mnoho prostoru k tomu, aby v postupných malých krocích odhalil vlastní vztah k tématu vyjádřenému prostřednictvím chorobopisu. Přitom se metoda hodnocení ukazuje stejně překážející, jako se metoda výkladu jeví smysluplnou.

Kdo sám sebe obviňuje, přehlíží také příležitost k růstu, kterou mu nemoc přináší. Usouvztážnění chorobopisu až k duševní rovině nic nemění ani na existenci prapůvodní viny, ale ani na konkrétních okolnostech vzniklého problému. Nalezením vztahu chorobopisu k duševní rovině se také nikdo nestane lepším či horším člověkem, nýbrž pouze člověkem vědoucejším, který si je více vědom vlastní odpovědnosti. Pokud nemocný ono vědomí a s ním spojenou zodpovědnost ignoruje, zůstává vše při starém. Pokud však převezme zodpovědnost za vlastní život, stane se nemoc příležitostí, umožní odpovídat na signály vlastního nitra.

Celý proces přitom není příliš obtížný. Na tělesné rovině dokáže prstem ukázat na místo, které mu činí potíže, úplně každý. Uvést zmíněnou zkušenost do souvislosti s duševní rovinou pak bude cílem této knihy. Dříve bývalo takové počínání stejně samozřejmé jako dodnes užívané ukázání prstem na postižené místo těla. Jde tedy o to, abychom – v přeneseném slova smyslu – uměli přiložit prst k ráně. Takové počínání vyžaduje odvahu, ale nikoli přílišnou, protože rána už existuje. Nevzniká až ve chvíli, kdy k ní přiložíme prst, tím se stává pouze vědomější. Z dlouhodobého hlediska však získává uvedeným odvážným krokem možnost opětovného zahojení.

2. Vlastní slepota a projekce

Příležitost k růstu nespočívá ve výkladu cizích chorobopisů, ale chorobopisů vlastních. Potřebnou interpretaci však ztěžuje všudypřítomná vlastní slepota. Problematika projekce, naše tendence převádět všechno nepřijemné a obtížné navenek, k dalšímu zpracování, potažmo k našemu boji, je na překážku i v případě interpretace chorobopisů. Zatímco zřetelně rozpoznáváme třísku v oku druhého, přehlížíme trám v oku vlastním. Zkušenosti s „nemocí jako cestou“ nám poskytují názorný příklad. Odpovídajícím symptomům u přátel a známých čelíme velkým „ale“, jakmile jde o příznaky naše. To, co tak přesvědčivě fungovalo u partnera či u tchána a tchyně, náhle vypovídá službu.

Výklad chorobopisů představuje práci na stínu, a tedy práci často nepříjemnou. Dokonce bychom mohli vyjít ze skutečnosti, že odpovídající interpretace narážejí na spontánní odpor. Jestliže se nám výklad bude zdát příjemný, pak buď není správný nebo dostatečně hluboký. Nejjednodušší je učit se na cizích chorobopisech a získané zkušenosti poté aplikovat na sebe sama. Celý koncept získá svůj smysl jen tehdy, pokud se uvedený nepříjemný krok skutečně realizuje. Jen potom se nám otevře čestná cesta k sebezpoznání a seberealizaci.

Oproti jiným interpretačním systémům, zejména z ezoterické oblasti, má symbolika chorobopisů výhodu spočívající ve skutečnosti, že jen stěží může být zdrojem nedorozumění ve vztahu k postižené oblasti. Nese s sebou například jen malé nebezpečí, že by se žaludeční nevolnost interpretovala jako znak bezprostředně předcházejícího osvětlení. Tělo je garancí, že se zde jedná o zcela reálný úkol, který do značné míry pramení v materiální oblasti.

3. Zhodnocení symptomů

Na první pohled nejmarkantnější rozdíl našeho přístupu oproti přístupu současné medicíny spočívá v našem pozitivním hodnocení symptomů. Místo abychom se, jak je obvyklé, spolu s pacientem spolčovali proti příznakům jeho nemoci, snažíme se spojit se samotnými symptomy, abychom zjistili, co pacientovi chybí, a poté mu mohli odpovídající příznaky, potažmo chyby předložit. Jestliže příznak osvobodíme od negativního hodnocení, může se stát cenným ukazatelem chybějícího tématu a pomoci pacientovi k dosažení potřebné úplnosti a lepšího zdraví.

Příležitost k růstu je nepřehlédnutelná, neboť symptomy vykazuje každý člověk. V druhé části uvedeno tvrzení vládne vzácná shoda mezi všemi oblastmi medicíny. Klasická (standardní) medicína nachází díky svým stále rafinovanějším vyšetřovacím metodám určitou odchylku od normy prakticky u každého člověka. Statistiky zdraví¹, které lze spíše považovat za statistiky nemocnosti, hovoří stejně jasnou řečí. A přírodní medicína se svými jemnějšími diagnostickými postupy už vůbec nenachází zdravá individua. Oba medicínské směry si na uvedený stav stěžují, zatímco náboženství a ezoterika jej přijímají jako nezvratnou danost. Podle jejich pojetí je člověk coby součást polarizovaného světa nutně nezdravý, stále hledající ztracenou jednotu, kterou zanechal v ráji, zatímco se vydal na cestu k vlastnímu vývoji. Je zajímavé, že klasické medicíně povínaná WHO² definuje zdraví způsobem upomínajícím spíše na ezoterickou tradici. Zdraví je podle definice uvedené organizace stavem prostým tělesného, duševního a sociálního utrpení. Podle ní tedy na světě (kromě učebnic anatomie a fyziologie) neexistuje žádný zdravý člověk.

Ať už všeobecnou nemocnost interpretujeme jako skandál zdravotní politiky nebo jako nutný důsledek našeho odloučení od jednoty, skutečnosti zůstává, že všichni máme určité symptomy a tím také šanci díky nim růst. Otázka zní: Chceme pokračovat v pokusu, který byl tisíce let neúspěšný a jenž spočívá ve snaze vymýtit příznaky, nebo v nich začneme rozpoznávat ukazatele cesty, které je třeba následovat?

4. Přesunutí symptomů dvěma směry

Ve víře, že dokáží vymýtit příznaky chorob ze světa, zůstali medikové zcela osamoceni. Fyzikové či chemikové vědí a dokazují, že možná je nanejdýš přeměna jedné formy v druhou, nikdy ale zánik bez náhrady.

Zahřátím ledu se pevná látka změní v tekutinu – vodu. Pokud ji budeme dále zahřívat, vznikne z tekutiny pára. Zchlazením lze celý proces opět obrátit, plyn se změní v tekutinu a poté v pevný led. Celý proces nám připadá samozřejmý, fyzika jej už dávno popsala pomocí zákona o zachování energie, podle nějž zůstává množství energie stále konstantní. Nikdy se nedá nic skutečně zničit.

Fyzika dále učí, že rozličná skupenství vody jsou ovlivněna rozdílnostmi v kmitání molekul. V pevné látce kmitají molekuly s relativně nízkou frekvencí. V tekutině jsou molekuly energeticky aktivovanější a kmitají rychleji. V pevném skupenství je jejich aktivace nejvyšší, a proto kmitají nejrychleji.

Ezoterika vychází z odpovídajícího předpokladu, když spatřuje v pevném skupenství materiální zemský element, v kapalném skupenství duševní element vodní a v plynném skupenství duchovní vzdušný prvek. Úroveň kmitání roste směrem od tělesného k duchovnímu. Ve vztahu k našemu tématu to znamená: Tělo jako výraz materiálního světa vykazuje nejnižší frekvenci kmitání, duševní rovina frekvenci střední a duchovní úroveň frekvenci nejvyšší. Abychom mohli téma, které bylo jakožto tělesný symptom zatlačeno na nejnižší úroveň kmitání, povznést na duševní rovnu, potřebujeme dostatek energie. Ještě více energie je třeba k tomu, abychom jej přenesli na úroveň duchovní. Zmíněná energie musí mít v případě interpretace symptomů podobu uvědomělosti a náklonnosti.

Při opačném procesu **vzniku choroby** je energie naopak uspořena. Pokud vycítíme blízkost tématu, se kterým se odmítáme vypořádat, šetříme tím energií vědomí, zatímco necháváme téma klesnout do oblasti duševní a poté dále na tělesnou úroveň. Co nechceme mít ve vědomí a co má být upozaděno ignorancí, spočívá skutečně v pozadí neboli – řečeno terminologií C. G. Junga – **ve stínu**. Stín tedy sestává ze všeho, co nechceme vzít na vědomí a akceptovat, ze všeho, co bychom raději přehlédli. Stín představuje přímý protiklad Já, tedy všeho, co sami na sobě rádi akceptujeme a s čím se identifikujeme. Žádné Já a žádný člověk nemá radost, pokud musí opět čelit tématům, která se nashromáždila ve stínu.

Protože však představuje stín nutnou součást naší jednoty, můžeme dojít uzdravení ve smyslu nalezení vlastní celistvosti jen prostřednictvím jeho integrace. Úplný člověk sestává z Já a ze stínu. Obě složky tvoří vlastní já, které je podstatou integrovaného, seberealizovaného člověka. Přijetí a zpracování tematiky stínu, která je vtělena do symptomů nemoci, následně otevírá cestu k sebenalezení. Chorobopisy představují manifestace stínu, které jsou díky svému vynoření z hloubi duše na povrch tělesného světa snadno přístupné, čímž se stávají vynikajícími ukazateli na cestě k dokonalosti.

Na konkrétním příkladu žaludečních obtíží se pokusíme vysvětlit fenomén **přesouvání symptomů**, a to do obou rozdílných směrů. Pojem razily jako první klasická medicína a klasická psychologie, když zaregistrovaly, že se „odterapeutované“ symptomy opět vynořily na jiném místě. V případě na oblast těla fixované klasické medicíny se přesouvání symptomů odehrává přirozeně uvnitř těla. S trochou cynismu bychom mohli říci: Symptomy se přesouvají od orgánu k orgánu, pacienti od specialisty ke specialistovi.

Kdo dnes navštíví lékaře kvůli žaludečním obtížím vyvolaným nervozitou, odnese si zpravidla psychofarmakum, které působí takzvané psychovegetativní rozpojení. Jde o to, že chemicky zablokuje spojení mezi vegetativními nervy žaludku a psychikou, což zabraňuje jejich vzájemné komunikaci. Odstranění bolesti, které ovšem na situaci nemocného nic nemění, je pouze dočasné. Následující, intenzivnější krok klasické medicíny by spočíval v psychovegetativním rozpojení chirurgickým

způsobem, při němž dochází k přerušení odpovídajících větví příslušného bloudivého nervu (nervus vagus). Pokud je však i na uvedený zákrok příliš pozdě, přistoupí se k odříznutí jedné nebo dvou třetin zmoženého žaludku. Co už neexistuje, to také nemůže bolet, říká stejně jednoduchá jako krátkozraká logika, neboť takto zmenšený žaludek s sebou brzy přinese další trávicí problémy. Všechny uvedené kroky cílí výlučně na tělo. Symptomy se přesouvají do vodorovné úrovně.

Jako alternativní řešení se nabízí přesun symptomů do svislé roviny: z oblasti těla do oblasti duševní a posléze také duchovní. K tomu, aby nemocný takového přemístění dosáhl, však nezbytně potřebuje energii, kterou ovšem musí nasbírat sám. Lékař zde může pouze sehrát roli katalyzátoru³. S jistým nasazením je pak možné rozpoznat duševní kořeny žaludečních bolestí. Co tlačí na žaludek, co nestavitelného bylo pozřeno, co vede k onomu aktu sebedrásání, který zrcadlí vůbec každý žaludeční vřed? Za pocitově akcentovanými tématy lze odpovídajícím pátráním vysledovat a zpracovat specifický vzorec vědomí. Přesunutí symptomů do svislé roviny s sebou nese nepopiratelnou výhodu: Symptomatika dále neeskaluje, nýbrž se naopak stává řešitelnou.

5. Forma a obsah

Svisle na sobě ležícím rovinám těla a duše, potažmo ducha odpovídají oblasti formy a obsahu. Tělo zosobňuje aspekt formy; duše, potažmo duch představuje obsah. Z religiózního a ezoterického hlediska je uvedená paralela samozřejmá, přírodním vědám je však zcela cizí. V antice se každá forma, a tedy každá věc, považovala za manifestaci myšlenky, která se za ní ukrývala. Ještě Goethe pronesl: „Vše minulé je pouhým podobenstvím.“ V mnoha oblastech života, od umění k technice, se spojení formy a obsahu dodnes považuje za samozřejmé. Michelangelovy sochy si ceníme pro sílu její výpovědi. Ať už je materiál jakkoli důležitý, za obsahem zaostává. Pokud začne na technickém zařízení blikat světlo, je to pro nás signálem k hledání příčiny. Chceme vědět, co blikání *znamená*. Když naproti tomu vysílá bolestivé varovné signály tělo, pokoušejí se je mnozí lidé potlačit pilulkami, aniž by pátrali po jejich hlubokých příčinách. Proč by právě znamení, která nám dává naše tělo, neměla nic signalizovat? Našemu zdraví by prospělo, kdybychom se o o své tělo starali stejně vědomě jako o kterýkoli oblíbený přístroj.

Následující příklad si klade za cíl osvětlit vztah mezi vědeckou a výkladovou medicínou. Představme si, že by nám náš známý odpověděl na otázku, jaká byla nejnovější divadelní hra, následovně: „Jevišťe bylo osm krát čtyři metry dlouhé a dva metry vysoké. Produkce se zúčastnilo čtrnáct herců, z toho osm žen a šest mužů. Kostýmy byly ušity z šestaosmdesáti metrů lnu a z pětačtyřiceti metrů hedvábných látek, jeviště osvětlovalo pětatřicet reflektorů...“ Zatímco s podobnou odpovědí bychom byli navýsost nespokojeni, lékaře, který nám po zdoluhavých vyšetřeních předloží celé množství faktů a informací o našem těle, veskrze oceňujeme. Takový lékař se vznáší v prostředí formálnosti a nechává v něm tak viset i svého pacienta. Teprve když na závěr celého výčtu naměřených hodnot a vysledovaných nálezů řekne: „Tomu všemu se říká zápal plic,“ cítí se pacient poněkud informovaněji. Nyní lékař svoje čísla a nálezy interpretoval, čímž jeho výpověď získala pro nemocného jasný význam.

Zde postoupíme pomocí naší metody stěží o pár kroků. Přirozeně je možné rozvinout významovou stránku výpovědi, a sice otázkou: Co vlastně znamená zápal plic? Odpověď se točí kolem postižené roviny: Plíce jsou orgán sloužící k výměně vzduchu, s jejich pomocí také komunikujeme,

neboť řeč vzniká modulací výdechového proudu. Všichni dýcháme stejný vzduch a skrze plíce jsme také ve vzájemném kontaktu. V těle spojují oba plicní laloky levou a pravou stranu, stejně jako dýchání spojuje vědomí s nevědomím. Žádná jiná tělesná funkce není tak stejnoměrně přístupná oběma uvedeným rovinám. Plicím jako orgánu odpovídá rovina řešení problémů a téma kontaktu a komunikace. Zánět pak – jak naléhavě ukazují nálezy klasické medicíny – představuje válečný stav, konflikt uvnitř tkáně. Protilátky bojují proti původci nemoci, zbrojí se, válčí, umírá a vítězí. Se zápallem plic jsme dále spojili konflikt v oblasti komunikace. Uvedená – už poněkud zavádějící – interpretace ještě dále umožňuje klást odpovídající otázky a hledat patřičná vysvětlení: Proč se to stalo právě mně, proč právě teď? V čem mi nemoc brání, k čemu mě nutí?

Skutečně odpovídající interpretace jsou ovšem možné jen tehdy, když do nich zahrneme také individuální prostředí a zohledníme specifickou symptomatiku. Výklad **diagnóz** rychlostní metodou, který se dnes často odehrává, zůstává podobně plakativní jako diagnóza sama. Přesto považujeme interpretaci diagnóz za smysluplnou, jakkoli představuje pouze malý kamínek ve velké mozaice chorobopisu. Pokud jsou diagnózy stanoveny latinsky nebo – nově – anglicky, doporučuje se nejprve jejich překlad. Sclerosis multiplex bude po převodu z latiny znít „mnohačetné zatvrdliny“, což na chorobopis vrhá poněkud jasnější světlo. Jiné diagnózy se bortí samy do sebe, přičemž poněkud ztrácejí na hrůznosti. Pacientovi vyděšenému „rozsudkem“ PCP⁴ lze překladem dodat novou odvalu: **Primární** (= *od počátku působící*) **Chronická** (= *plíživě postupující*) **Poly** (= *mnohočetný*) **Artritida** (= *zánět kloubů*). K vyslovení takovéto diagnózy byste ovšem žádného lékaře nepotřebovali. Skutečnost, že se nemoc projevuje plíživým zánětem postupujícím od jednoho kloubu k druhému, víte stejně dobře sami.

Protichůdnost formy a obsahu nám umožňuje nahlédnout důležitost obého. Žádná divadelní hra by nedávala smysl bez jeviště a herců, bez kostýmů by pak byla přinejmenším trapná, bez osvětlení by její smysl zůstal zahalen temnotou. Všechny uvedené věci jsou důležité, nepředstavují však celou hru. Analogicky tomu je s naměřenými tělesnými údaji a nálezy. Považujeme je za nezbytné k popisu formálního aspektu a zároveň je samozřejmě využíváme jako výchozího bodu. Umožňují nám udělat první krok, čímž se zároveň stávají předpokladem kroku druhého – hledání smyslu, potažmo interpretace. Přirozeně však interpretaci nenahrazují.

Klasická medicína tedy poskytuje důležitou základnu pro pochopení nemoci, takže se činnost výkladové medicíny nestává přebytnou, ale podstatně rozšířenou. Z naší strany k ní proto nesměřují podstatné výtky. Oba medicínské směry sice mají stejný východisko – totiž tělo –, oblasti jejich hlavního působení se však nacházejí na rozdílných rovinách.

Klasická medicína se omezila na tělo a v oblasti nápravy jeho fungování často dokáže neuvěřitelné. Péči o duši nově přenechala psychologii, o ducha se stará už odedávna teologie. Každý, kdo vytýká klasické medicíně, že mu nevyhlédla i duši, se podobá návštěvníkovi městského koupaliště, který si stěžuje, že nemá vyhlídku na moře. Pohled na mořské vlny mu ovšem nikdo nesliboval, stejně jako dnes medicína už nikomu neslibuje vyléčení těla, duše i ducha, nýbrž se skromně omezuje na dobrou nápravnou léčbu v tělesné oblasti.

Odklon od významové roviny sdílí klasická medicína s většinou metod léčby přírodní⁵. Oba druhy medicíny jsou si podobnější, než se má všeobecně zato – spočívají přece na stejném mechanistickém obrazu světa. Pátrají v minulosti po příčinách a konkurují si v otázce, kdo se probádá hlouběji a odstraní symptomy efektivněji. Zejména ve výběru zbraní⁶ jsou si podobnější, než udávají. Kdo

vytáhne do boje proti symptomům, potřebuje zbraně, aby otevřeně hájil alopatické stanovisko. Hledá co nejúčinnější prostředky, jak svého protivníka vyřadit ze hry.

Když přírodní léčitelé předhazují klasické medicíně, že příliš ráda potlačuje příznaky nemoci kortizonem, měli by si uvědomit, že kortizon představuje hormon obsažený v kůře nadledvinek, a tedy zcela odpovídající přirozenosti, dokonce přirozenosti naší vlastní. Nejoblíbenější preparát používaný při léčbě srdce, Digitalis, zase není nic jiného než náprstník, jehož přírodní původ nelze popřít. Podobně se už za prvním antibiotikem, penicilinem, skrývá *Aspergillus penicillinum*, tedy plíseň. Jako ryze nepřirodní se naproti tomu jeví homeopatie. V přírodě bychom těžko hledali centisimální potenci C 30 či desetinnou potenci D 200, s nimiž homeopatie pracuje. Homeopatii můžeme považovat za uměleckou metodu – sami staří homeopaté se nestyděli ji nazývat uměním a jako takovou ji také vykonávali.

6. Homeopatie

Homeopatie a její chápání světa stojí v diametrálním protikladu jak ke klasické medicíně, tak k běžnému přírodnímu léčitelství, přičemž tvoří základnu skutečně alternativní medicíny, z níž vychází také naše metoda. Homeopatii nejde o potlačování symptomu jeho protikladem, ale naopak o spojení se s příznakem nemoci, a v posledku dokonce i o jeho podporu v rámci pokusu vnést do života nemocného chybějící princip.

Skutečnost, že medicína má své původní kořeny hluboko v uvedené myšlenkové metodě, prozrazuje už její symbol – had obtočený kolem Aeskulapovy hole. Přestože si zmíněný symbol Světová zdravotnická organizace zvolila za mezinárodně *závazný* znak lékařů teprve v padesátých letech, sahá jeho historie až do období počátků lidstva. V ráji je to právě had, kdo coby prodloužená ruka dábla svádí lidi na cestu vývoje. Právě *had* představuje symbol polarizovaného světa naplněného protiklady, v němž se vine mezi oběma póly skutečnosti, aby postoupil kupředu. Je spjat se zemí do takové míry jako žádné jiné zvíře, a to jak skrze boží prokletí za pád člověka do hříchu, tak skrze vlastní podobu. Filozof náboženství Hermann Weidener o hadovi řekl, že je obdobou chodidla⁷. Had polyká svoji oběť vcelku podobně jako podsvětí, za jehož symbol se považuje rovněž. Vedle svých dvou jedovatých zubů má také rozeklaný jazyk, symbol nečestnosti, roztržek a rozdvojení. Na druhé straně však stejně tak disponuje schopností radikálně za sebou nechat vše staré a přežit: Každoročním svlečením kůže začíná vždy zcela nový počátek. Zejména však má had k dispozici jed, který dokáže zabít i uzdravovat. Anglický výraz „gift“ pro dárek s uvedenou dvojjakostí nepochybně souvisí – tím spíše, že podstatné jméno *der Gift* znamená v němčině jed.

A stejně jako v dávných dobách, kdy se hadi chovali v léčebném chrámu Aeskulapově (řecky Asklépios), zůstává i dnes vlastní a přednostní úlohou lékaře vytvořit z jedu⁸ polarity dárek, díky němuž by pacient mohl dále růst a uzdravit se. Homeopatická medicína následuje od samého počátku zmíněnou cestu ve svém myšlení a jednání, a to včetně výroby medikamentů. Z jedu, jako je arzen nebo lachesis⁹, tvoří homeopatie léčebné prostředky, zatímco je pomocí protřepávání pozvolna zbavuje jejich hmotné podstaty. Uvedený proces potenciace není ředěním, nýbrž protřepáváním neboli dynamizací, jak zdůrazňují sami homeopaté. Základní substance či tinktura se přitom dále redukuje protřepáváním, a to buď na desetinu (decimální, D-potence), nebo na setinu (centisimální,

C-potence), přičemž se její vzorec zároveň přenáší na ředící médium¹⁰. Při využití popsané metody už potence nad D 23 neobsahují žádnou výchozí látku, ale pouze její – původní jedovatosti zcela prostou – kompletní informaci. Získaná informace plně náleží do duševní roviny, přičemž překonala níže kmitající úroveň materie. Osvobozená od své tělesnosti a transponovaná na vyšší úroveň pak může fungovat jako skutečný léčebný prostředek. Předává pacientovi informaci, která mu chybí, a tak jej uzdravuje.

Homeopatické prostředky jsou nacházeny díky již zmíněným testům léčiv. V jejich rámci užívají zdraví lékaři prostředek v nízkých – tedy původní látku obsahujících – potenciích a registrují vyvolané symptomy. Pokud má pacient stejné nebo podobné příznaky, dostane obvykle lék ve vyšší – tedy původní látku neobsahující – formě. V podobě ryzí informace může prostředek prospět pacientově zdraví jen tehdy, když se jeho obraz jako léčiva kryje s podobou symptomů.

Každý chorobopis je výrazem na tělesnou úroveň pokleslé myšlenky potažmo vzorce, který chybí ve vědomí. Uvedený vzorec může být ošetřen podobnou – na tělesné či duchovní rovině působící – informací. V prvním případě hovoříme o homeopatii, ve druhém o procesu uvědomování si vzorce neboli o interpretaci chorobopisu. Informace je na základě své přirozenosti vlastní vyšší rovině kmitání, než na které se nachází tělesný problém. Když se podaří navrátit problematiku zdraví na onu vyšší rovinu, stane se z jedu dar. Manifestace stínu v symptomatice vede k jeho prosvětlení. Nemoc se pak začne jevit jako cesta k sebepoznání.

7. Hra příčin

Klasické medicíně stojí v cestě – pokud se týká obsahu, potažmo poselství chorobopisů – její vlastní koncept hledání příčin. Podobně jako přírodní vědy vychází i medicína z předpokladu, že vše má určitou, v minulosti tkvící příčinu. Její nalezení a odstranění se tedy stává záměrem medicíny. Klasická medicína ráda kritizuje jiné metody jako nevědecké, přičemž vyslovuje výtku, která platí i pro ni samotnou.

Na konceptu příčin je nápadná jeho omezenost. V jeho rámci se lze dotazovat výhradně na minulost, často pomocí pouze jednou či nanejvýš dvakrát položené standardní otázky: „Proč?“ Přirozeně bychom mohli pátrat i jiným směrem než pouze do minulosti, případně bychom se mohli ptát libovolně dlouho. Proč jsem se nachladil? „Protože jsem před dvěma dny chytil bacil,“ mohla by znít odpověď akceptovatelná klasickou medicínou. „Proč jsem si však přinesl bacil?“ – „Protože jsem měl oslabený imunitní systém.“ Také odsud je možné dále pokračovat v dotazování: Proč jsem měl imunitní systém oslabený? Někdy se odpověď stočí k odkazu na genetickou výbavu podle motta: „Protože jsem svůj imunitní systém zdědil po rodičích.“ Proč mi ale moji rodiče předali právě takovou imunitní výbavu? Odpověď by následně odkazovala na prarodiče, kteří svoji genetickou výbavu opět zdědili po svých rodičích a tak dále. Nakonec bychom zakotvili u Adama a Evy a u otázky: Proč dostali první lidé do vínku právě takový imunitní systém? Při sledování „vědecké“ linie bychom se pomocí uvedené techniky dotazování mohli dostat až k Velkému třesku. Odpověď na související otázku by ovšem zůstala rovněž otevřená: Proč – *probaha* – tehdy k náhlému třesku vlastně došlo?

Kauzální princip ovšem působí přesvědčivě jen na první pohled – na ten druhý už prozrazuje zřejmé slabiny. Jako největší z nich se jeví skutečnost, že prokazatelně neodpovídá skutečnosti, což

svojí existencí dokládá moderní fyzika. Jako vůbec nejpokročilejší přírodní věda překročila fyzika hranice mechanistického, na kauzalitě vybudovaného obrazu světa a popřela jej.

Ke zmíněnému – nejen pro medicínu rozhodujícímu – bodu obratu dospěli fyzikové při svých výzkumech v oblasti nepatrných částic uvnitř atomu. Objevíli, že všechny částice kromě fotonů mají svůj zrcadlový protipól¹¹. Ke každé částici tedy existuje její dvojče, které se jeví jako ve všem protikladné. Se jménem Einsteina je spojeno pokusné uspořádání, při němž se ovlivňuje jedna z obou částic „dvojčat“, zatímco druhá je ponechána v klidovém stavu. S uhrančivou jistotou se ukázalo, že v okamžiku změny stavu ovlivněné částice se také neovlivněná částice změnila takovým způsobem, že obě „dvojčata“ zůstala i nadále protikladná. Ještě podivnější se pak jevil následující fakt: Protože se navíc obě změny odehrály ve stejném okamžiku, nelze chování částic vysvětlit ani jakoukoli formou přenosu informací.

Angličan John Bell dokázal z matematického hlediska, že částice pocházející z jednoho zdroje, takzvané fázově blokované částice, si navždy zachovávají vzájemnou vazbu, a sice logicky neuchopitelným, nekauzálním způsobem. Bellův teorém jde pak ještě o další krok dále, když dokládá, že uvedený vztah neplatí pouze pro nejmenší částice v subatomární oblasti, nýbrž všeobecně. Došlo tak k popření kauzality, potažmo k její degradaci na model objasňování, který se může ke skutečnosti stěží přiblížit.

Pokud vezmeme v úvahu, že podle vědců vznikl náš vesmír z exploze, z prokazatelného Velkého třesku, pak také musí sestávat ze vzájemně spojených částic. A právě z uvedeného předpokladu vycházejí svatá písma Východu. Hinduistické vědy i buddhistické sútry popisují skutečnost a její aspekty v neustálém vztahu se všemi aspekty ostatními. Tam, kde dnes fyzikové přinášejí podobně metafyzicky povzbudivé výsledky, se ovšem nejedná o sblížení moderního a nejstaršího vědění, jak se s oblibou tvrdí, nýbrž o jednostranný příklon přírodních věd k věčně platným poznatkům, jak nám je zanechala moudrá učení.

Jestliže je kauzalita odmítnuta, zůstává otázka: Proč bychom se jí měli nadále držet? Zcela bez příčinnosti bychom se – alespoň v současné společnosti¹² – neobešli, *neboť* naše myšlení včetně jazyka je orientováno kauzálně (jak například dokládá i tato věta). Není ovšem žádný důvod lpět na omezené formě kauzálního myšlení jakožto na vědeckém systému. Kauzalitu bychom však mohli rozšířit tak, aby se pro nás stala vůbec nejlepším možným přiblížením k synchronně se „odehrávajícímu“ univerzu, jak to ostatně činil už Aristoteles. Výhoda jeho rozšířeného vnímání kauzality se ozřejmí, zaostříme-li pozornost na jednoduchý proces, jakým je například sportovní závod. I běh na sto metrů je ještě příliš dlouhý, musíme z něho tedy vyselektovat malou výseč, například start. Na standardní vědeckou otázku: „Co je příčinou náhlého vyběhnutí sportovců?“ můžeme poskytnout vědecky akceptovatelnou odpověď: „Startovní výstřel.“ Výstřel ze startovní pistole působí z minulosti na přítomný okamžik, je vždy k dispozici a vždy reprodukovatelný.

Kdo ovšem poněkud rozumí lehké atletice, nebude uvedenou odpověď příliš uspokojen. Odkáže na skutečnost, že podstatnější příčinou vyběhnutí závodníků je jejich touha získat zlatou medaili. Případné vítězství ovšem leží ještě v daleké budoucnosti, a proto se vědě jeví coby neakceptovatelná příčina. Podstata každého dění spočívá podle Aristotela pojetí ve vzorové příčině. V případě běhu na sto metrů by ji představovala pravidla hry. Ta zakazují například použití jízdního kola či jiných nedovolených pomůcek. Pouze na základě již dlouho existujícího vzoru pro „běh na sto metrů“ sportovci vůbec vědí, jakým směrem mají vyběhnout. A konečně existuje také materiální báze či příčina,

kteřá spočívá ve škvárové dráze, ve svazech a tak podobně a kterou akceptuje i věda. Ani rozlišením čtyř příčin místo jedné se nám však nepodaří skutečnost postihnout, podaří se nám k ní však přiblížit. Jestliže k posledku už žádné příčiny neexistují, musí být povoleno rozšířit jednu příčinu právě o trojici dalších. Pokud čtveřici příčin použijeme k interpretaci chorobopisů, nebude se přirozeně žádná z nich zdát klasické medicíně nesprávná, nýbrž pouze doplněná a rozšířená.

Vlivem zvyku a naší slepoty se často přihodí, že právě v případech vlastních důležitých chorobopisů prchneme do náruče obvyklé monokauzality. Zápal plic se tak opět smrskne pouze na otázku po původci choroby, k žádnému dalšímu doptávání proto nedojde. Původce nemoci je ovšem v případě zápalu plic přirozeně také ve hře – zpřítomňuje příčinu, která na nemocného působila v minulosti. Jen samotní původci chorob však za naše onemocnění neodpovídají, což dokládá skutečnost, že sídlí v plicích většiny zdravých lidí. Pokud však bude zdravý člověk – například v důsledku autonehody – přeložen na jednotku intenzivní péče, mohou se původci choroby náhle zaktivovat. Na jednotce intenzivní péče není riziko onemocnění zápallem plic tak vysoké proto, že by se zde původců chorob vyskytovalo takové množství – právě naopak, těžko bychom našli místo, kde jsou tak pronásledováni a decimováni, jako právě tam. Závažnější důvod spočívá v komunikačním konfliktu, který vyplyne na povrch, jakmile začne kontakt nemocného se světem probíhat pouze pomocí plastových hadiček. A stejně jako vždy hledáme funkční příčinu současného stavu, hledáme také příčinu, která se váže k cíli či smyslu našich potíží – podobně jako toužíme najít vzor, do nějž veškeré dění zapadá.

8. Analogie a symbolika

I když využijeme čtyř příčin Aristotelových, je zřejmé, že filozofie „nemoci jako cesty“ spočívá spíše než na kauzálním myšlení na myšlení analogickém. A je to opět fyzika, která nám dokáže cestu k naznačenému pohledu na svět otevřít. Na místo kauzality dosadili fyzikové symetrii a objasnili, že posledními nám pochopitelnými zákony byly právě věty o symetrii. Analogické myšlení staré medicíny, jak se odráží v Paracelsově tezi „mikrokosmos = makrokosmos“ nebo ve stěžejním principu ezoteriky („nahore stejně jako dole“, potažmo „jak uvnitř, tak venku“), se porozumění zákonům symetrie přibližuje. Jestliže nahlížíme formu a obsah, tělo a duši, člověka a svět¹³ analogicky, přibližíme se skutečnosti více, než hledáme-li příčiny: Fyzika totiž dokládá, že svět neurčuje kauzální „za sebou“, nýbrž synchronní „vedle sebe“.

Klíč k uvedenému chápání světa nespočívá v analýze, ale v symbolice. Právě ona je také středobodem interpretace symptomů. Stejně jako jiné obrazy lze také chorobopisy coby obrazy nemocí nejsnáze uchopit nikoli analýzou materiálu, nýbrž kontemplativním¹⁴ pojetím jejich jednoty. Výpověď obrazu nám unikne, budeme-li se pokoušet o ještě rafinovanější analýzu materiálu. Nakonec tak získáme pouze číselná data o složení barevných pigmentů, zatímco podzimmí nálada obrazu nám unikne. Spočívá totiž mnohem spíše v symbolice barev než v jejich chemickém složení. Abychom dokázali interpretovat obraz, musíme spojit všechny jednotlivosti v celkový dojem. Celek je více než suma jednotlivých částí.

Slovo „symbol“ pochází z řeckého slovesa *symbollein*, které znamená „smíchat, spojit dohromady“. K postižení jednoty při výkladu chorobopisů coby „obrazů nemoci“ je nutné připojit všechny jednotlivé dojmy k jedinému vzoru, potažmo všechny drobné symboly k jedinému symbolu všeza-
hrnujícímu.

Navzdory legitimizaci skrze moderní fyziku zůstává analogické myšlení oproti myšlení analytickému stejně upozaděno jako dříve. Přitom vystihuje náš život podstatně dalekosáhleji, než jsme ochotni přiznat. Když se poprvé setkáme s nějakým člověkem, učiníme si o něm představu, která spočívá v symbolicko-analogickém chápání. Jakkoli se nám intelekt pokouší vsugerovat, že první dojem klame, víme to lépe. Jestliže důvěřujeme rozumu, potřebujeme často dlouhou dobu k tomu, abychom nakonec objevili, že vše bylo vlastně jasné už na začátku. Jakmile někoho navštívíme v jeho bytě, činíme si jak o příbytku, tak o jeho obyvateli určitý obrázek; totéž například platí, pozorujeme-li někoho při vystupování z auta. Naše poznatky uvedeného druhu spočívají na více či méně vědomém chápání symbolů. Také základnou každého religiózního vztahu je symbolika a analogie. Jen jejich prostřednictvím je možné porozumět podobenstvím. Když se modlíme Otčenáš a říkáme: „Buď vůle Tvá, *jak v nebi, tak i na zemi*,“ používáme jen jinou formulaci výrazu: „nahore stejně jako dole“, přičemž se pohybujeme na půdě analogie.

Při bližším zkoumání zjišťujeme, že sama přírodní věda spočívá na srovnávacím myšlení: Každý proces měření přece představuje proces srovnávání a usouvzažňování, potažmo uplatňování analogie. Ať už měříme dráhu, teplotu či tlak, vždy jsme odkázáni na srovnávání s kalibrovanou stupnicí. A protože měření představuje samotnou bázi přírodních věd, spočívá k posledku na srovnávacím myšlení.

Blízkost medicíny k analogickému myšlení je ještě patrnější v oblasti statistiky, jedné z jejích oblíbených disciplín. Stále znovu v medicíně dokonce narážíme na pokusy provést pomocí statistiky důkazy. Metoda je přitom známá a svůdná. Je třeba položit stovce závislých na heroinu dotaz, jestli dříve konzumovali produkty z konopí, jako je hašíš nebo marihuana. Pokud 90 % respondentů odpoví kladně, získali jsme „důkaz“, že konopí funguje jako vstupní droga pro užívání heroinu. Jakkoli zní náš „důkaz“ logicky, nemá ve skutečnosti žádnou výpovědní hodnotu. Neboť – jinak řečeno – stejně tak dobře lze statisticky „dokázat“, že mléko je nejnebezpečnější vstupní drogou světa, neboť jím začíná plných sto procent závislých na heroinu i alkoholiků. Žádným způsobem zde ovšem nejde o pochybování nad významem statistiky, nýbrž naopak o rehabilitování srovnávacího myšlení, které leží v samém jejím základu. Statistiky mohou vypovídat mnoho podstatného, ale nemohou nikdy nic dokazovat, neboť jejich korelace nemají nic společného s kauzalitou. Jak procesy měření, tak statistiky ukazují, jak široce je analogické myšlení rozšířeno. Skutečnost, že to nechceme vzít na vědomí, na věci mnoho nemění.

Zejména v moderní medicíně si symbolika zachovala rozhodující význam. Symboly a na nich vybudované rituály hrají ve zdravotnictví – jak ještě ukážeme – i nadále zásadní a zároveň většinou přehlíženou roli. Významnou roli symbolů v medicíně je třeba přijmout a podpořit; také chorobopisy se totiž skládají ze symbolů a vyžadují náležitě rituály.

9. Formativní pole

Protože se stará kultura stejně jako moderní společnost neobejde bez rituálů, můžeme vycházet z předpokladu, že nutně tvoří součást lidského života. Účinky rituálů jsou – vzhledem k jejich rozšíření – dosud prozkoumány jen málo. Teprve v posledním desetiletí byla nalezena jejich interpretační metoda, totiž Sheldrakeova metoda morfogenetických či formativních polí. Sheldrake pomocí

pokusů ověřil, že mezi různými živými bytostmi existují rozmanité spojitosti, které se vzpírají logickým výkladům. Postuloval takzvaná formativní pole, jež uvedená spojení zprostředkovávají, aniž by k tomu potřebovala materii či informační přenos. Rozmanité experimenty prokázaly, že živé bytosti vyskytující se na určitém společném poli jsou spolu nevysvětlitelným způsobem navzájem spojeny, podobně jako částice-„dvojčata“ objevené atomovými fyziky. Kmitají totiž ve stejné chvíli na téže rovině a chovají se takřka jako *nějaká* bytost, přičemž je můžeme srovnat s hejnem ryb nebo s obilným polem pohybujícím se ve větru. U pozorovaných situací nebylo zaznamenáno žádné vzájemné spojení v obvyklém smyslu.

Američan Conden dokázal existenci srovnatelného procesu také u lidí. Nechal v extrémním zpomalení z boku natočit komunikující osoby. Vysledoval, že mluvčí a posluchač jsou ve stejném okamžiku spojeni takzvanými mikropohyby. Uvedená vzájemná oscilace se vyskytovala u všech lidí, s výjimkou autistických dětí. V oblasti organického života jsme zde na stopě souvislosti, již odpovídají ony jedinečné a nevysvětlitelné souvislosti, které známe z fyziky elementárních částic.

Zkušenosti takových – na čase a prostoru nezávislých – polí může každý získat v koncertním sále, kde vládne harmonie, již nelze objasnit pomocí obvyklých kritérií. Jak je možné, můžeme se naivně ptát, že tak mnoho rozličných hudebníků s tolika různými reakčními dobami hraje ve stejném taktu? Všichni přirozeně vidí stejného dirigenta, ale uvážíme-li individuální reakční dobu každého hudebníka, musel by každý z nich přenášet dirigentovy signály na svůj nástroj v rozdílném čase. Skutečnost, že tomu tak není, spočívá ve spojujícím vzoru hudby. Místo logicky očekávaného chaosu může vzniknout naopak symfonie, souzvuk, neboť hudebníci se stávají jednotnými ve vzorci hudby a chovají se jako jediná bytost. Součástí onoho vzoru se mohou stát i diváci a doslova splynout s hudbou, s dirigentem, s hudebníky i s ostatními posluchači. V tom také spočívá tajemství naživo hraného koncertu a zároveň odpověď na otázku, proč jej ani technicky nejdokonalější reprodukce nedokáže nahradit.

Získat praktické zkušenosti s uvedenými logicky neuchopitelnými, neviditelnými poli, jejichž existenci však přesto pociťujeme, nám umožňuje také meditace. V téměř každém klášteře existovaly prostory vyhrazené výlučně zbožnému rozjímání, aby nedocházelo k rušení patřičné atmosféry. Takovou zkušenost prodělal každý, kdo někdy meditoval v klášterním prostoru, kde se meditace praktikovaly už tisíc let. Zde je rozjímání snazší a zároveň hlubší než doma ve vlastní ložnici nebo třeba při cestě letadlem. Znatelné pole produkují ovšem i velké skupiny, v nichž panuje jednotna. Obzvlášť patrné je to například u tai-chi jako u jedné z nejstarších čínských pohybových meditací. Pokud se skupina pohybuje jako jediná bytost, vzniká enormní síla. Stará vojenská zkušenost říká, že stejným krokem se pochoduje lépe. Jak velká může být síla souzvuku, rezonance, vidíme na nebezpečí zřízení, které mašínující vojska představují pro mosty.

Takováto pole se mohou také tvořit a široce působit takřka nezávisle na prostoru, což lze ilustrovat faktem, že k určitému vynálezu nezdídka dojde současně v rozmanitých koutech světa, i skutečností, že tytéž myšlenky se ve stejné chvíli vynořují na různých místech. Podobná zkušenost je typická zejména pro oblast politiky. V takřka synchronním pádu režimů východního bloku se ukázala síla pole poplatného určitému vzoru. Jeho čas vypršel, takže tanky, které po celá desetiletí zajišťovaly hrobový klid, náhle nemohly situaci ani v nejmenším zvrátit. Zatímco rozum zahnaný do úzkých se ve všech uvedených případech může ještě pokoušet o hledání jiných vysvětlení, staví jej drastický experiment před problém, který je v daném směru neřešitelný. Kachně byla v rámci pokusu odebrána mláďata,

aby následně v atomové ponorce urazila tisíce kilometrů. Když byla poté mláďata v určitých, pevně stanovených časech usmrcena, jejich matka na tuto skutečnost „reagovala“ měřitelným způsobem. Sloveso „reagovat“ je zde vlastně použito nepřiměřeně, neboť kachní matce chyběly jakékoli podklady pro vůbec nějakou reakci na cokoli, spíše byla v rámci určitého pole spojena se svými mláďaty. Reakce si vyžaduje čas, zde však čas nehrál roli.

Zatímco stále ještě věříme v existenci rozmanitých skutečností, které udržují svět v chodu, dokládá moderní fyzika pravý opak: Skutečnosti vládne nám nevysvětlitelná synchronicita, přičemž kauzalita – jakkoli působí srozumitelně – je pouhou myšlenkovou chybou. Fenomény, které jsou patrné ve formativních polích, se odehrávají synchronně a není možno je vysvětlit kauzálním způsobem. Nasnadě je podezření, že zde jsou fyzika s biologií na stopě oné hlubší skutečnosti, která byla popsána ve svatých písmech Východu, a to jako na různých úrovních synchronně probíhající velký vzor, v němž má všechno své místo a v němž spolu vše souvisí, ale kde se v žádném případě nic kauzálně nepodmiňuje. Nejlépe s popsanou situací souzní nauka o analogiích se svými představami formativních polí. Je proto pochopitelné, že se starým naukám, jako je například Paracelsovo učení o tom, že člověk a svět jsou jedno¹⁵, dnes opět dostává pozornosti.

Nabízí se uvést účinky rituálů do souvislosti s formativními poli. Rituály představují nejpřímější cestu, jak zmíněná pole vybudovat a následně ukotvit ve skutečnosti. Pozorujeme-li iniciační a ozdravné rituály, naše domněnka se potvrzuje. U přechodových rituálů konaných v pubertě se mladistvým svět dospělých s jejich pravidly nevysvětluje – noví adepti dospělosti se naopak stávají jeho součástí vykonáním rituálu, aniž by zároveň čemukoli ze světa dospělých museli rozumět. Pokud se už jednou stanou součástí nové sféry života, automaticky se jim otevrou veškeré její možnosti. Dnes však na rituály už nevěříme, takže zároveň nedokážeme sami vytvářet silná pole působení, a proto budeme takovému konání rozumět jen stěží.

II. Nemoc a rituál

1. Rituály v naší společnosti

Nám známé staré kultury měly bez výjimky jedno společné: Ze symbolů formovaly rituály pro specifické přechodové fáze života, ale také pro všední den a jeho požadavky. Pouze moderní člověk se domnívá, že si bez rituálů vystačí, a považuje je za překonané pověry. Na pozadí uvedených skutečností nás může o to více udivit, kolik rituálů se v našich osvícených dobách udrželo. Nepozorované či přehlížené, přece stále ještě ovládají společnost. Vedle nemnoha dochovaných vědomých rituálů, jako jsou křtiny, zpověď, biřmování, uzavření manželství či pohřeb, existují také nesčetná jednání polovědomá či nevědomá, která rovněž mají rituální charakter. Všední den často naplňují drobné nutkavé rituály, například když si dospělí náhle nemohou pomoci a začnou přizpůsobovat svoje kroky vzoru dlaždic na chodníku, když při jízdě vlakem nezbytně musejí počítat ubíhající stožáry kolem tratě, když už popáté zkoušejí, zda je auto skutečně zamknuté nebo zda zavřeli dveře od domu či vytáhli spotřebič ze zásuvky a tak dále. Žádná ze jmenovaných činností nemá logicky uchopitelný smysl, jde pouze – jak je pro rituály typické – o činnost samu o sobě. Vedle takových všednodenních a zjevně nepodstatných rituálů existuje i celá řada rituálů důležitých.

Naše soudnictví je například postaveno na předpokladu, že členové společnosti věří ve starý rituál nalézání práva a uznávají jej. Rituální charakter je patrný v celém průběhu silně ritualizovaného soudního řízení. Uspořádání soudu téměř odpovídá hierarchizaci uvnitř řádu. Taláry soudců, žalobců a zástupců jsou významově nabitými rituálními oděvy. Z jakého jiného důvodu by si ostatně dospělý právník oblékal šaty a přes vlasy přehazoval paruku, pokud ne proto, aby rituálně sloužil spravedlnosti? Stejně jako kněz musí také soudce vykonávat svůj úřad bez zřetele na vlastní já nebo na souzenou osobu. Jako ten, kdo vládne svému úřadu, je podřízen pouze pravidlům soudního rituálu a až do konce soudního jednání přestává být individuální soukromou osobou se soukromým míněním. Pokud se mu to však nepodaří a je vázán ještě něčím jiným než zákoníky, je odmítnut jako podjatý.

Také uzavírání každé dohody, vědomé uznání skutkového stavu věci prostřednictvím vlastního podpisu, naplňuje kritéria ritualizované činnosti. Stejně tak není možné stvrdit listinu podpisem vytukaným na stroji nebo natištěným, ačkoli by byl potom mnohem lépe čitelný. U politických dohod je celebrování ratifikace coby rituál uznávání smlouvy obzvlášť nápadné. Také běžná mezilidská komunikace podléhá rituálním pravidlům, která sama o sobě mají z funkčního hlediska jen malý smysl. Proč si při pozdravu podáváme právě rozevřenou pravou ruku a nikoli levou pěst? Náš život určují symboly a znaky, od barev oblečení až po dopravní značky. Všechny takto vybavené rituální procesy žijí ze skutečnosti, že jsou uznávány a následovány. Dopravní pravidla a značky nemají samy o sobě vlastně žádný smysl, jestliže však jsou všemi respektovány, dokážou řídit i ty nejsložitější situace na silnici. Rituály nejsou logické, nýbrž symbolické, představují působivé vzory. Bez nich by bylo soužití ve společnosti nemožné.

Problém přitom spočívá ve skutečnosti, že nevědomé rituály nefungují tak dobře jako ony vědomé, ovšem v moderních průmyslových společnostech převládá právě silná tendence k nevědomí. Význam rituálů ztrácí svoje zakotvení ve vědomí stále trvaleji a klesá do stínu nevědomí. Na společenském povrchu chátrají vyprázdněné formy rituálů a stávají se zvyklostmi. Vzhledem ke svým hlubokým kořenům v dříve vědomých vzorech však zůstávají stále při životě. Jejich smysl byl sice už dávno zapomenut, ovšem zvyklosti přetrvávají a dodávají společnosti nadále určitý rámec. Pokusy o reformování vyprázdněných rituálů často ztroskotávají na jejich hlubokém zakořenění. Přestože se francouzští revolucionáři roku 1789 s nemalým elánem pokoušeli změnit sedmidenní týden na logičtější a produktivnější rytmus desetidenní, sedmidenní rytmus byl zakořeněn příliš hluboko ve skutečnosti a revoluci přežil.

Zejména v situaci, kdy už neznáme kořeny, ale dále následujeme pravidla, která z nich vzešla, zůstáváme poplatní skrytému vzoru. Přitom nám ovšem hrozí nebezpečí, že spolu s vědomím ochabne také duševní obsah. Pokud jsou pravidla respektována už jen mechanicky, bez uplatnění vědomí, rozředí se. Jestliže už nedokážeme rozpoznat jejich smysl, zdají se nám nesmyslná. Proto je také už neinterpretujeme, takže nutně ztrácí na významu.

2. Přechodové rituály

Přechodová životní stadia vyžadují určité rituály, jichž se jim také po všechny časy dostávalo. Zatímco archaické kultury důvěřovaly v iniciační sílu pubertálních ritů, naše doba znehodnotila jejich poslední relikty, zpověď a biřmování. Nedostatečně zakotvené v našem vědomí, degenerovaly na pouhé zvyklosti, které jen stěží plní svoji funkci. Pro dnešní mládež je obtížnější dospět, neboť nemají k dispozici vědomé přechodové rituály, které by je s jistotou zakotvily v novém vzorci světa dospělých s jeho zcela odlišnými pravidly a symboly. Tam, kde jsme chtěli dospívající ušetřit děsu nejtemnějších pověr, jsme je namísto toho oloupili o důležité šance na dozrání. Ať už byly odpovídající rity archaických kultur jakkoli tvrdé a temné, od mnohadenního pobytu v divočině nebo v podzemních jeskyních až po krvavé zkoušky odvahy a setkání s duchem, jež v dotyčném vyvolávalo *paniku*, každopádně se jednalo o schůdné kroky k nové rovině života.

A protože to bez rituálů nejde, musejí si dnešní mladí pomoci náhražkami. První cigareta*, quasi-rituálně vykouřená v kruhu vrstevníků, takový náhražkový rituál jistě představuje. Při dobrém vědomí skutečnosti, že zatím nejsou dospělí, se mladiství odvažují předčasně zmocnit (dosud zakázaných) privilegií světa dospělých. Spolu s prolomením tohoto tabu nevědomé doufají, že zároveň dosáhnou přechodu k novému vzorci. Podobně jako u archaických pubertálních rituálů se celá záležitost neobejde bez strachu. Nová rovina je nebezpečná a první cigareta to dokazuje. Většina těch, kdo se takového rituálu účastní, také začne v dané situaci trpět *průjemem*, který dokazuje, jak mají účastníci *plné kalhoty*. Počátečním obtížím však odolávají, když – aby si dodali odvahy – agresivně kašlou.

Ještě důležitější náhražkový rituál představuje získání řidičského průkazu. Abychom se mohli stát členy automobilové společnosti, musíme se také patřičně prokázat. Pokud složíme zkoušku a získáme řidičské oprávnění, čekají nás zkoušky odvahy na silnici. Počty a druhy nehod v prvním roce vlastnictví řidičského průkazu hovoří o tom, že zejména mladí lidé za volantem zažívají strach.

Problém takových náhradních jednání spočívá v tom, že kvůli nedostatečnému zakotvení ve vědomí a zejména kvůli neexistenci pomocné ruky z druhé – v daném případě dospělé – strany neposkytují na nové rovině žádnou jistotu. Tak zůstávají mladí zakotvení v náhradním rituálu, zatímco se stávají náruživými kuřáky. Jsou zuřiví za volantem, ale nikoli dospělí.

Dříve bylo zvykem posílat tovaryše na cestu, podobně také ještě před pár lety vyrazely na zkušenou do cizí země au-pair, aby získaly zkušenosti a „otrkaly se“. Společnost si ještě uvědomovala, jak nebezpeční mohou také být mladí lidé bez jakýchkoli životních zkušeností. Dnes často zůstává řada dětí (legitimně, na základě reformovaného vzdělávacího systému) coby vlastních výpěstků rodičovské, potažmo mateřské lásky „uvízlá“ doma. Jakkoli jsou okolní ulice možná nebezpečné, přesto v daném případě znamenají určité východisko. Hororové filmy, jejichž boom se vysvětluje rovněž jako důsledek deficitu mladých lidí v oblasti strachu, *paniky* a dobrodružství, nemohou ovšem vzniklé vakuum zaplnit – pouze je ilustrují.

3. Rituály moderní medicíny

Počátek života provázal v dávných dobách rituál zrození, konec života byl spojen s rituálem umírání. Dnes jsme obě v rozhodující míře přesunuli na kliniky, tedy do oblasti nevědomých ritů. Rituály panující v medicíně nám mohou pomoci pochopit obecnou hodnotu ritualizace pro procesy uzdravení, a proto je nyní pojednáme podrobněji.

Podíváme-li se na činnost moderních klinik detailněji, najdeme v ní omračující množství kouzel, která by dělala čest každému medicinmanovi. Pokud se pacienti archaických dob světili do péče léčitelů, museli se zároveň zcela oddat jeho jinému světu, ztratili veškeré právo na sebeurčení a světili se do rukou boha, potažmo šamana jako jeho zástupce. Dnes inscenujeme s ještě větší námahou podobný efekt. Také moderní pacient většinou ztrácí svoje sebeurčení hned u brány zdravotnického zařízení. Brána zůstává provždy stěžejním místem každé kliniky – stráží přece práh k jinému světu podobně jako ve své době brána do chrámu, podle níž také nejspíše dostala své jméno. Svět za branou nahání ve své nepřehlednosti a s celou svojí problematikou nemocí strach. Pacienti se nezřídka cítí patřičně sklíčení vzhledem ke všem věcem, které tu na ně čekají a kterým nerozumějí. Podobně, pouze vědoměji, se nejspíše cítili ti, kdo kdysi dávno přicházeli hledat zdraví do některého z Asklepiových chrámů.

Poté co jsou pacienti v rámci přísného postupu zaregistrováni, putují tak rychle, jak jen je to možné, do postele. Jakkoli jsou možná úplně zdraví a pouze přijeli na kliniku večer před vyšetřením nebo před objednaným zákrokem, musí do postele, protože pacient má v nemocnici ležet. Hlavu jakožto velitelskou centrálu zde musí principiálně *odložit*. Tím je zajištěno, že pacienti – přinejmenším po fyzické stránce – leží lékařům u nohou, a naznačeno, že jednání na stejné úrovni nepřipadá v úvahu. Pacient už nyní nemůže do vlastní léčby hovořit a jen stěží může o něčem rozhodovat. Po formální i obsahové stránce se člověk právě stal nejrychlejší možnou cestou pacientem (= z latinského slova trpělivý). K věci patří, že pacienta sestra vstříčí do postele podobně jako dítě, sotva se na její příkaz vysvlékl, i skutečnost, že už se nemůže sám rozhodnout, kdy půjde spát a kdy vstane. Proces regrese pacienta, který se co do zodpovědnosti podobá dítěti, nabírá obrátky. Ve většině klinik je pacient na pokoji s dalšími osobami, stejně jako tomu bylo kdysi v jeho dětství. Situace má také